

HALK SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ KÜRESEL TEKEL GÜCÜNÜN REDDİ

Önerilen ÜST (2005) değişiklikleri ve DSÖ pandemi anlaşması hakkında

Siyaset bilimi ve hukuk alanında uzman bir grup, Uluslararası Sağlık Tüzüğü (2005) ve DSÖ pandemi anlaşması/anlaşmasında (DSÖ CA+) önerilen değişiklikler hakkında derinlemesine, 45 sayfalık bir politika özeti hazırladı. Politika özeti, önerilen yasal araçlara ilişkin profesyonel bilgiler sunar. Ayrıca, COVID salgını sırasında neyin yanlış gittiğine dair tarihsel bir açıklama sunar, bu yanlışları kabul edilen standartlar olarak belirlemek için yapılan girişimleri açıklar ve çok geç olmadan gidişatın nasıl düzeltileceğine dair değerli bilgiler sağlar. Politika özeti ana noktaları, size kolaylık sağlamak için aşağıda özetlenmiştir.

Mayıs 2023

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) küresel halk sağlığı tepkileri üzerindeki kontrolünü önemli ölçüde genişletmek için müzakereler yapılıyor ve **a)** Uluslararası Sağlık Tüzüğünde yapılan değişiklikler (2005) ve **b)** bir pandemi anlaşması/anlaşması (DSÖ CA+) aracılığıyla yapılıyor. Her iki araç da tamamlayıcı olarak görülebilir. Sunulan ÜST değişiklikleri onaylanırsa, DSÖ'nün yanı sıra Genel Direktörünün devletler ve devlet dışı aktörler karşısındaki yetkilerini büyük ölçüde artıracak olsa da, mevcut haliyle pandemi anlaşması yeni, maliyet-yoğun uluslararası bürokrasi ve küresel sağlık meselelerinde faaliyet göstermek için ideolojik bir çerçeve dayatma.

Dünya Sağlık Asamblesi (WHA), ÜST ve pandemi anlaşması için önerilen değişiklikleri oylamaya sunmak için Mayıs 2024'e kadar bir son tarih belirledi. ÜST'deki değişiklikler, başka bir ulusal onay prosedürü olmaksızın Dünya Sağlık Asamblesi'ndeki delegeler tarafından basit çoğunluk oyu ile kabul edilir. Devletler, belirli bir süre içinde (10 ay) bireysel olarak ayrılma hakkını saklı tutar. Bunu yapmazlarsa, gözden geçirilmiş versiyon onlar için otomatik olarak geçerli olur. Bu arada anlaşma, daha sonra ulusal onayla birlikte WHA'da üçte iki çoğunluk gerektiriyor. **Ancak, anlaşmanın sıfır taslağının 35. maddesi uyarınca, anlaşma, onay süreçleri tamamlanmadan önce geçici olarak yürürlüğe girebilir.**

DSÖ pandemi anlaşmasının, Madde 21'in (düzenlemelerin kabulü ile ilgilidir.) uygunluğunun ek olarak değerlendirilmesiyle DSÖ Anayasasının 19. Maddesi (sözleşmelerin veya anlaşmaların kabulü ile ilgili olan) uyarınca kabul edilmesi düşünülmektedir.

Resmi olarak, ÜST değişiklikleri ve pandemi anlaşması, başka bir küresel sağlık krizi durumunda uluslararası işbirliğini, verimli bilgi paylaşımını ve eşitliği artırma araçları olarak sunuluyor. Fiili olarak, uluslararası işbirliğini merkezi emirlerle değiştirmek, muhalefetin bastırılmasını teşvik etmek ve daha iyi çalışan ancak daha az karlı olanlardan daha fazla kar sağlayan çıkar odaklı sağlık ürünlerini nüfusa dayatan bir karteli meşrulaştırmak için araçlara dönüşebilirler.

Sunulan bazı ÜST (2005) değişiklikleri, mevcut ve potansiyel kriz zamanlarında küresel halk sağlığının çeşitli yönleri üzerinde DSÖ'nün tekel gücü için yasal bir çerçeve sunmaktadır. Bu değişiklikler onaylanırsa, bu yetki, kuruluş üzerinde anlamlı kontrol uygulayan birkaç güçlü DSÖ birincil bağışçısı tarafından kullanılacaktır. Bu bağlamda, DSÖ'nün kendi bütçesinin kabaca sadece dörtte biri üzerinde tam kontrole sahip olması dikkat çekicidir. Geri kalanı, fon sağlayıcıları tarafından tahsis edilen gönüllü katkılardan oluşacak. Üzerinde anlaşmaya varılırsa, bazı ÜST (2005) değişiklikleri, organizasyonu riske atan özel çıkarları etkinleştirebilir (bkz. Cohen & Carter 2010) dünya çapında devletlerin ve hatta devlet dışı aktörlerin halk sağlığı acil durumlarına nasıl tepki vereceklerini ve genel olarak çeşitli küresel sağlık konularına nasıl yaklaşacaklarını standartlaştırmak ve empoze etmek.

Zorunlu Önlemler ve Devlet Egemenliği

ÜST'de (2005) önerilen bazı değişiklikler, DSÖ ve Genel Direktörü tarafından yayınlanabilecek, Madde 15 ve 16'da belirtilen geçici ve kalıcı tavsiyelerin niteliğini bağlayıcı olmayan tavsiyeden, Dünya Sağlık Örgütü tarafından uygulanması zorunlu hale getirecektir. Taraf Devletler. Uluslararası Sağlık Tüzüğü'nün (2005) 15. Maddesi şöyle der: "**Uluslararası öneme sahip bir halk sağlığı acil durumunun meydana geldiği [...] belirlenirse, Genel Direktör geçici tavsiyelerde bulunur.**" Madde 16, "**DSÖ'nün rutin veya periyodik uygulama için [ayrıca] uygun sağlık önlemlerine [...] ilişkin daimi tavsiyelerde bulunabileceğini**" ekler. ÜST'de (2005), Genel Direktör tarafından yayınlanan geçici tavsiyeler ve kalıcı tavsiyeler, dikkate alınması gereken bağlayıcı olmayan tavsiyeler olarak tanımlanır.¹

Yeni önerilen değişikliklerin bir kısmı, kabul edilirse, çıkarılabilecek tavsiyelerin niteliğini değiştirecek ve onları zorunlu ve yasal olarak bağlayıcı hale getirecektir. Değişiklikler bunu, Madde 1'deki geçici tavsiyeler ve daimi tavsiyeler terimlerinin tanımından bağlayıcı olmayan tanımlayıcıyı kaldırarak ve aynı anda çeşitli müteakip maddelerde bunları takip etme yetkisi ekleyerek başaracaktır. DSÖ'nün kendi Uluslararası Sağlık Mevzuatı İnceleme Komitesi veya IHRRC raporunda, önerilen Yeni Madde 13A ile ilgili olarak şunları belirtmektedir: "**Bu teklif [...], Madde 15 ve 16**

¹ Uluslararası Sağlık Tüzüğü (2005), Taraf Devletlerin belgede belirtilen yükümlülükleri yerine getirmeyi kabul ettiği yasal olarak bağlayıcı bir belge olsa da, DSÖ'ye veya Genel Direktörüne, ortaya çıkan durumlar için istediği zaman yükümlülükler çıkarma yetkisi vermez. Bunun yerine, DSÖ ve Genel Direktörü, ÜST'ye (2005) göre bu tür durumlarda yalnızca bağlayıcı olmayan tavsiyeler yayınlayabilir.

kapsamında ele alınan geçici ve kalıcı tavsiyeleri zorunlu kılmaktadır." (WHO 2023: 55) Sunulan makalenin 7. Paragrafı ile ilgili olarak DSÖ Komitesi, **"bu tekliflerin DSÖ'ye Devletlere talimat verme yetkisini etkin bir şekilde verdiğini"** (ibid.: 57) sürdürmektedir. IHRRC, 42. Madde için önerilen bir değişiklik ile ilgili olarak aynı şekilde şunları açıklıyor: "Geçici ve kalıcı tavsiyelere atıfta bulunulmasını içeren önerilen değişiklik, bu tavsiyelerin uygulanmasını zorunlu kılıyor gibi görünüyor". (ibid.: 67)

Farklı değişiklikler, demokratik olmayan, opak bir süreçte seçilen Genel Müdürün yetkilerini de önemli ölçüde genişletecektir. Örneğin, Madde 15'te yapılacak bir değişiklik, Genel Direktörün yalnızca kendisi tarafından ilan edilen bir PHEIC sırasında değil, kendisi tarafından PHEIC olma potansiyeline sahip olduğu değerlendirilen tüm durumlarda tavsiyelerde bulunmasına olanak sağlayacaktır (WHO 2023a: 15). Bu arada Madde 42'ye yapılan bir ekleme, Genel Direktör tarafından yapılan tavsiyeler gibi DSÖ önlemlerinin yalnızca "tüm Taraf Devletler tarafından gecikmeden başlatılıp tamamlanacağını" değil, **"Taraf Devletlerin ayrıca Devlet Dışı Kendi bölgelerinde faaliyet gösteren aktörler bu tür önlemlere uyar"** (ibid.: 22).

ÜST'nin 18. Maddesi, kişiler söz konusu olduğunda DSÖ'nün Taraf Devletlere tavsiyeler yoluyla uygulamalarını söyleyebileceği kapsamlı olmayan bir önlem listesi sunmaktadır. Bu liste, diğer hususların yanı sıra tıbbi muayenelerin zorunlu kılınmasını, tıbbi muayenelerin ve laboratuvar analizlerinin kanıtlarının gözden geçirilmesini, aşılama veya diğer profilaksilerin zorunlu kılınmasını, aşı kanıtlarının veya diğer profilaksilerin gözden geçirilmesini, bireylerin halk sağlığı gözlemi altına alınmasını, karantina uygulanmasını içerir. veya diğer sağlık önlemleri ve izolasyon veya tedavi uygulamak (bkz. WHO 2023a: 17).

DSÖ veya Genel Direktörü tarafından önerilen tavsiyeleri zorunlu kılacak önerilen değişiklikler, acilen ele alınması gereken devlet egemenliği ve demokratik yönetim üzerindeki sonuçlarıyla ilgili ciddi soruları gündeme getiriyor. Cevaplar ülkeden ülkeye farklılık gösterebilir. DSÖ sahipken yüksek gelirli ülkelere karşı etkili bir uygulama mekanizmasının olmaması, önerilen ÜST değişiklikleri, güçlü hükümetlerin, bir uluslararası hukuk aracı altında yasal olarak bağlayıcı yapıları nedeniyle bunlara uyulması ve dahili olarak uygulanması gerektiğini savunan DSÖ direktifleriyle uyumlu hale gelmesine ve hatta arkasında kalmasına yol açabilir. DSÖ'nün yanı sıra direktiflerle uyumlu güçlü ulus devletler ve özel paydaşlar, revize edilmiş ÜST'yi sağlık sömürgeciliğini meşrulaştırmaya çalışırken yasal bir çerçeve olarak kullanabilir ve düşük gelirli ülkelere mali olarak uyum sağlamaları için baskı yapmak – bu süreçte egemenliklerini ciddi şekilde baltalamak.

Küresel Olarak Muhalefetle Mücadele

Hem uygulamaya konulan ÜST (2005) değişiklikleri hem de salgın anlaşması/anlaşması taslağı, hükümetlerin ve bir BM kuruluşu olan DSÖ'nün görüş ayrılıklarına karşı sistematik küresel işbirliğini teşvik ederek bilgi üzerinde yoğunlaştırılmış gücü

teşvik ediyor. BM Genel Sekreter Yardımcısı Melissa Fleming, Davos'ta düzenlenen 2022 Dünya Ekonomik Forumu (2022: 1) toplantısında şu inancı dile getirdi: **"Bilimin sahibi biziz ve dünyanın onu bilmesi gerektiğini düşünüyoruz."**

Pandemi anlaşması/anlaşması taslağı, demokratik, otoriter ve diktatör devletler de dahil olmak üzere tüm Taraf Devletleri, DSÖ veya Taraf Devletler tarafından yanlış bilgi olarak algılanan profilleri belirlemeye ve resmi çizgiden sapan bilgi ve görüşlerle mücadele etmeye teşvik ediyor. DSÖ'nün IHRRC'si, DSÖ'nün **"Taraflar Devletler dışındaki kaynaklardan gelen bilgileri doğrulama"** yükümlülüğü olabileceğini bile önermektedir (DSÖ 2023: 21). Ayrıca, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü gibi temel insan haklarının, DSÖ ve hükümetlerin herhangi bir anda doğru olduğunu beyan ettikleri bilgilerle dengelenmesi gerektiğini belirtir (bkz. age: 21). Bu anlatı tehlikeli, anti-demokratik ve COVID'den alınan derslere göre olması gerekenin tam tersidir.

British Medical Journal'da Khosla & McCoy (2022: 1–2) şöyle açıklıyor: **"Muhalefete hoşgörü, yalnızca hükümetlere (ve diğer güçlü aktörlere) meydan okuma ve sorumlu tutma yeteneğini ve azınlık görüşlerine saygı duyma istekliliğini işaret etmez, aynı zamanda olumlu toplumsal değişim ve gelişmeyi teşvik edecek şekilde toplumda tartışma ve müzakereyi teşvik eder. Muhalefet, kamuoyunu bilgilendirmeye, politikayı değiştirmeye, reformu hızlandırmaya ve diğer insan haklarını teşvik etmeye ve korumaya yardımcı olabilir. Muhalefet, ABD'deki sivil haklar hareketi ve Güney Afrika'daki apartheid karşıtı mücadelede örneklediği gibi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarının ilerlemesinde ve etnik ve ırksal baskının tersine çevrilmesinde merkezi bir rol oynadı. Doğal çevreyi zarar ve yıkımdan korumayı amaçlayan birçok başarılı kampanyada kritik bir bileşen olmuştur. Ve sağlık alanında, muhalefet HIV salgını için tedaviye erişimin ilerlemesinde önemli bir rol oynadı. [...] Muhalefet hakkına saygı duyulmalı, demokrasi ve özgürlüğün sağlıklı bir ifadesi olarak görülmeli ve bu hakkı sürekli olarak izlemek ve korumak için bilinçli olarak çaba göstermeliyiz. [...] Daha da önemlisi, sağlık uzmanlarının sesleri [...], salgın kontrol önlemlerinin insan haklarını daha fazla bastırarak, gazetecileri ve aktivistleri tutuklamak veya "sahte haberlerle" mücadele etmek için acımasız yasalar çıkarmak için bir bahane olarak kötüye kullanılmamasını sağlamada çok önemlidir. ' [...] Küresel sağlık alanında çalışanlar, eleştirel düşüncüyü korumada, muhafaza etmede ve ilerletmede kritik bir role sahiptir. Eşi benzeri görülmemiş zorluklarla yüzleşirken, sağlam durmak ve insan haklarının bu temel ilkelerini savunmak her zamankinden daha önemli."**

Gözetim: (dijital) Sağlık Sertifikaları ve Konum Belirleme Formları

ÜST'de (2005) yapılan ek değişiklikler, merkezi direktiflere toplu uyumu sağlamak için (tercihen dijital) sağlık sertifikaları ve konum belirleyici formlarla genişletilmiş bir sürveyans sistemi öngörmektedir. Kontrol ve gözetim için (dijital) sağlık sertifikalarının

veya konum belirleme formlarının kullanımına ilişkin değişiklikler, yalnızca uluslararası acil sağlık durumlarına ilişkin maddeler açısından değil, aynı zamanda giriş ve çıkışta genel sağlık önlemlerine ilişkin 23. Madde ile ilgili olarak da önerilmiştir. DSÖ'nün IHRRC'sine göre, bu madde yalnızca uluslararası öneme sahip halk sağlığı acil durumları (PHEIC'ler) için değil, tüm durumlar için geçerlidir.

Örneğin, Madde 23'e gönderilen değişiklikler, "**gerekli olabilecek belgelerin bir parçası olarak yolcu yer belirleme formlarına özel bir atıf getiren ve bunların dijital formatta olması için bir tercih getiren yeni bir önerilen 6. paragrafı**" içermektedir (DSÖ) 2023: 61) Başka bir değişiklik, yolcuların sağlık belgelerine laboratuvar testleri ile ilgili bilgilerin dahil edilmesini önermektedir. IHRRC, "[G]Madde 23'ün yalnızca PHEIC'ler için değil, tüm durumlar için geçerli olduğu düşünülürse, Komite, böyle bir gerekliliğin yolculara aşırı yük getirebileceğinden ve hatta etik ve ayrımcılıkla ilgili endişeleri artırabileceğinden endişe duymaktadır." (ibid.: 62) Genel olarak, IHRRC ayrıca "**kişisel verilerin uygun koruma düzeyi**" (ibid.: 66) ile ilgili bir endişeyi de kabul etmektedir.

Kasım 2022'de Bali'de düzenlenen G20 Zirvesi'nde Endonezya sağlık bakanı Sadikin tarafından açıklandığı üzere, küresel dijital sağlık sertifikalarının getirilmesi, ÜST'nin (2005) revizyonunda ana hedefi oluşturmaktadır. **Endonezya, Android ve Apple aracılığıyla indirilebilen bir uygulama kullanarak zorunlu dijital sağlık sertifikalarını uygulamaya başladı bile.** Ülke, küresel dijital sağlık sertifikalarının, ÜST değişiklikleri yoluyla kabul edilirse, iktidardakiler tarafından çocuklar da dahil olmak üzere insanları tıbbi tedavi almaya zorlamak, hareketlerini kısıtlamak için nasıl kötüye kullanılabileceğine bir örnek sunuyor belirli dijital uygulamaların kişisel kullanımını zorlamak ve böylece özel (sağlık) verileri madenciliği yapmak.

Kartel Hakları ve Düzenlemesi

Bir dizi ÜST (2005) değişikliği, onaylanırsa, belirli koşullar altında sağlık ürünlerinin tanımlanması, üretimi ve tahsisi yetkisini DSÖ'ye devredecek (bkz. DSÖ 2023a: 13–14) bir kartel. Gözden geçirilmiş ÜST kapsamında, örneğin DSÖ, Taraf Devletlere belirli bir ilacın üretimini artırmalarını söyleyebilir -üreticinin ve/veya DSÖ ile ilişkisi olabilecek hissedarların karlarını artırmak için -DSÖ'nün o zaman yapması için uygun gördüğü şekilde dağıtım yapan, alıcılar üzerinde bir himaye sistemi oluşturur. Önerilen bir değişiklik, DSÖ'nün standartlaştırılmış "kaliteli sağlık ürünlerinin hızlı bir şekilde onaylanması için düzenleyici yönergeler" oluşturmada da bir rol görüyor (WHO 2023: 14).

DSÖ tahsis mekanizmasına ilişkin değişikliklerin uygulanması için gerekli altyapı, tamamlayıcı pandemi anlaşması veya mutabakatı yoluyla oluşturulacaktır. İkincisi, kabul edilirse DSÖ Küresel Tedarik Zinciri ve Lojistik Ağı'nı (diğer adıyla Aę) kuracaktır.

Fonksiyon Kazanımı Araştırması İçin Destek

Olağanüstü biyogüvenlik tehlikelerine rağmen (bu tehlikeler için bkz. örn. Anlaşma taslağı, **"organizmaların patojenitesini ve bulaşıcılığını artırmak için genetiği değiştiren çalışmalar yürüten laboratuvarlar ve araştırma tesisleri"** söz konusu olduğunda, **"bu patojenlerin kazara yayılmasını önlemek"** için standartlara uyulması gerektiğini beyan ediyor, ancak sağlanması gerektiğini, **"bu önlemler araştırma için herhangi bir gereksiz idari engel oluşturmaz"** (WHO 2023b: 16). Yaklaşık 6,8 milyon insanın ölümüne yol açan COVID pandemisinden büyük olasılıkla insan yapımı bir virüsün laboratuvara sızmasının sorumlu olduğu göz önüne alındığında, önerilen pandemik anlaşma, pandemik potansiyel patojenlerle işlev kazandırma araştırmalarıyla ilişkili biyogüvenlik tehlikelerinden kaynaklanabilecek istisnai yıkımın endişe verici bir şekilde göz ardı edildiğini ortaya koyuyor. Dünya, SARS-CoV-2'den çok daha ölümcül tasarlanmış bir virüsün kaçışına veya salınmasına tanık olabilir.

Çözüm

Önerilen ÜST değişikliklerinin bir kısmı ve pandemi anlaşması (DSÖ CA+) - üzerinde anlaşmaya varılırsa - kaçınılmaz olarak birkaç güçlü aktörün çıkarlarını diğerlerinin pahasına ilerletmek için kullanılacaktır. Demokratik olmayan gücün yoğunlaşmasını, hızlı, etkili ve güçlü bir yanıt gerektiren sahte bir iddiayla yasallaştırmaya yönelik eşi görülmemiş bir girişimi temsil ediyorlar. Özellikle önerilen ÜST (2005) değişikliklerinin bazıları, küresel hükümet gücünün halk mutabakatı, anayasal kontrol mekanizmaları veya hesap verebilirlik olmaksızın gayri meşru olarak kullanılmasına yönelik bir çerçeveyi temsil etmektedir. Bu nedenle, bu çerçevede geçilirse tehlikeli bir emsal olur.

Küresel halk sağlığının unsurları üzerinde tekel yetkisi için öngörülen yasal çerçeve, daha iyi bir pandemi hazırlığına değil, gelecekteki bir acil durumda COVID pandemisi sırasında alınan en kötü kararlardan bazılarının tekrarlanmasına yol açacaktır. Küresel halk sağlığının unsurları üzerinde tekel yetkisi için öngörülen yasal çerçeve bir ilerleme işareti değil, insani gelişimde merkezi imparatorluklar, feodal sistemler ve sömürgecilik dönemlerine doğru bir gerilemeyi temsil etmektedir.

Tekel gücünün serbest seçim ve rekabeti ortadan kaldırdığı, dolayısıyla bireysel hakları ihlal ettiği ve çözüm ve yenilik kalitesini önemli ölçüde düşürdüğü iyi bilinmektedir. Bunun insan sağlığı alanında olduğu kadar vahim sonuçlar doğurduğu çok az alan vardır. Gücün aşırı yoğunlaşması aynı zamanda demokratik sistemler ve insanların kendi kendilerini yönetme hakkı için de bir tehdit oluşturmaktadır. Demokrasiler, yoğunlaşmış güç birikiminin önlenmesi ve tekellerin kırılmasıyla korunurken aynı zamanda temel demokratik temel değerlerin de korunmasıyla korunur.

Referanslar

COHEN, D., & CARTER, P. (2010). WHO and the pandemic flu “conspiracies”. *British Medical Journal (BMJ)*; 340 :c2912 doi:10.1136/bmj.c2912.

KAHN, Laura H. (2023). The Seven Deadly Sins of Biomedical Research. *Georgetown Journal of International Affairs*. <https://gjia.georgetown.edu/2023/03/03/the-seven-deadly-sins-of-biomedical-research/>.

KHOSLA, R., & MCCOY, D. (2022). Dissent and the right to protest in context of global health. *BMJ Global Health* 2022; 7:e011540. doi:10.1136/bmjgh-2022-011540.

WHO (2023). Report of the Review Committee regarding amendments to the International Health Regulations (2005). https://apps.who.int/gb/wgihhr/pdf_files/wgihhr2/A_WGIHR2_5-en.pdf.

WHO (2023a). Article-by-Article compilation of proposed amendments to the International Health Regulations (2005) submitted in accordance with decision WHA75(9) (2022). https://apps.who.int/gb/wgihhr/pdf_files/wgihhr2/A_WGIHR2_7-en.pdf.

WHO (2023b). Zero draft of the WHO CA+ for the consideration of the Intergovernmental Negotiating Body at its fourth meeting. https://apps.who.int/gb/inb/pdf_files/inb4/A_INB4_3-en.pdf.

WORLD ECONOMIC FORUM (2022). Sustainable Development Impact Meetings 2022. Tackling Disinformation. <https://www.weforum.org/events/sustainable-development-impact-meetings-2022/sessions/tackling-disinformation>.

HALK SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ KÜRESEL TEKEL GÜCÜNÜN REDDİ

Kontakt: policy@worldcouncilforhealth.org